
ГЛОБАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Korol S., Romashko O. Korporatyvna ta social'na vidpovidal'nist' u strategijah transfertnogo cinoutvorennya. *Zovnishnja torgivlja: ekonomika, finansy, pravo*. 2022. № 3. S. 4-18. Serija. Ekonomichni nauky. [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2022\(122\)01](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2022(122)01)

УДК 005.35:338.5

КОРОЛЬ Світлана,

д. е. н., доцент, професор кафедри обліку та оподаткування

Державного торговельно-економічного університету

вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

ORCID: 0000-0003-0958-8720

s.korol@knute.edu.ua

DOI: 10.31617/zt.knute.2022(122)01

KOROL Svitlana,

Doctor of Science (Economics),

Associate Professor, Professor at

the Department of Accounting and Taxation State University of Trade and Economics

19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine

ORCID: 0000-0003-0958-8720

s.korol@knute.edu.ua

РОМАШКО Ольга,

к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування

Державного торговельно-економічного університету

вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

ORCID: 0000-0003-3466-3489

o.romashko@knute.edu.ua

ROMASHKO Olha,

PhD (Economics), Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Accounting and Taxation

State University of Trade and Economics 19, Kyoto str., Kyiv, 02156, Ukraine

ORCID: 0000-0003-3466-3489

o.romashko@knute.edu.ua

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СТРАТЕГІЯХ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ

Вступ. Міжнародні групи компаній (МГК) мають значний економічний, екологічний і соціальний вплив на регіон присутності. Найпотужнішим механізмом такого впливу на регіональний розвиток є платежі міжнародних груп компаній на користь держави.

Проблема. Об'єктом дослідження є МГК, що мали бізнес у росії на початок 2022 р.

Мета статті – аналіз стратегії трансфертного ціноутворення МГК у контексті реалізації ними принципів корпоративної соціальної відповідальності, досягнення ЦСР і сприяння миру та недопущення воєнної агресії.

Методи. Методика дослідження передбачає аналіз даних про діяльність МГК щодо стратегії ТЦУ, сприяє реалізації ЦСР та

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN TRANSFER PRICING STRATEGIES

Introduction. International groups of companies (IGCs) have significant economic, environmental, and social impacts on the region of presence. The most powerful mechanism for influencing regional development is IGC payments to the state.

Problem. The object of the study was selected by IGC, which did business in Russia in early 2022.

The aim of the article is to analyze the transfer pricing strategy of the IGCs in the context of their implementation of the principles of corporate social responsibility, achieving the Sustainable Development Goals (SDGs) and, in particular, promoting peace and preventing military aggression.

Methods. The chosen research methodology involves the analysis of data on the activities of the IGC in terms of the strategy of the transfer pricing,

© Король С., Ромашко О., 2022

Автори не отримували прямого фінансування для цього дослідження.

Внесок авторів є рівнозначним.

розвитку корпоративної соціальної відповідальності.

Результати. Розглянуто зв'язок стратегії ТЦУ та рівня досягнення ЦСР і передусім миру в регіоні присутності МГК. Проведено аналіз статистичних даних ОЕСР і ООН щодо присутності дочірніх компаній МГК в росії та їхнього сталого розвитку. Зазначено невідповідність оцінок досягнення ЦСР 16 «Мир, справедливість і сильні інституції» у рф та її зовнішньо-економічній політиці. Виявлено дисонанс між заявами про соціальну відповідальність окремих МГК та їхньою реакцією на воєнну агресію росії. Доведено необхідність коригування підходів до визначення стратегії ТЦУ та оцінювання рівня досягнення ЦСР.

Висновки. Глобальна система оподаткування бізнесу та політика ТЦУ здатна вирішувати не лише економічні завдання, але й протидіяти будь-яким загрозам майбутньому людства та сприяти його сталому розвитку. Вдосконалення методики визначення прогресу щодо досягнення ЦСР потребує адекватної оцінки відповідності ЦСР 16 «Мир, справедливість і сильні інституції». МГК за розширення географії своїх економічних інтересів надалі має використовувати нові підходи до оцінки бізнес-клімату в регіоні з урахуванням фактора війни й миру.

Ключові слова: трансферне ціноутворення, корпоративна соціальна відповідальність, цілі сталого розвитку, міжнародна група компаній, воєнна агресія.

JEL Classification: M14.

Конфлікт інтересів: Автори заявляють, що вони не мають фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не мають відносин з державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору. З огляду на те, що один з авторів працює в установі, яка є видавцем журналу, що може зумовити потенційний конфлікт або підозру в упередженості, остаточне рішення про публікацію цієї статті (включно з вибором рецензентів і редакторів) приймалося тими членами редколегії, які не пов'язані з цією установою.

Постановка проблеми. Міжнародні групи компаній (МГК) є найпотужнішими суб'єктами глобальної економіки, які, крім традиційних завдань у сфері торгівлі, інвестицій, просування сучасних технологій, стимулювання міжнародної трудової міграції й інтернаціоналізації виробництва, мають значний екологічний і соціальний вплив у регіонах присутності. Щороку МГК звітують не лише про економічні, але і про екологічні та соціальні результати своєї діяльності. До того ж з діяльністю МГК пов'язані сподівання й розчарування урядів і громадян багатьох країн світу щодо їхнього розвитку у виробничій, науково-технічній, інвестиційній, торговельній і культурній сферах. Саме МГК є одними з основ глобальної економіки й впливають на національну політику в різних країнах світу.

Одним з потужних механізмів економічного, екологічного та соціального впливу МГК на регіональний розвиток є платежі на

promoting the implementation of the SDGs, and corporate social responsibility.

Results. The connection between the transfer pricing strategy and the level of achievement of the SDGs and, first of all, peace in the region of the IGC presence is analyzed. An analysis of OECD and UN statistics on the presence of IGC subsidiaries in Russia and its sustainable development was conducted. The discrepancy between the assessments of the achievement of the SDG 16 «Peace, Justice and Strong Institutions» in Russia's foreign economic policy is shown. A dissonance between the statements of social responsibility of some IGCs and their reaction to Russia's military aggression is identified. The necessity of adjusting the approaches to determining the transfer pricing strategy and assessing the level of achievement of the SDGs is proved.

Conclusions. The global system of business taxation and transfer pricing policy is able to solve not only purely economic problems, but also counteract any threats to the future of mankind and promote its sustainable development. Improving the methodology for determining progress toward the SDGs requires an adequate assessment of the compliance of the SDG 16 «Peace, Justice and Strong Institutions». In expanding the geography of its economic interests in the future, the IGC should use new approaches to assessing the business climate in the region, taking into account the factor of war and peace.

Keywords: transfer pricing, corporate social responsibility, sustainable development goals, international group of companies, military aggression.

користь держави (урядів) – податкові платежі. Як зазначено у звіті *British Petroleum Corp.*, «уряди роблять внесок в економіку через податки, які ми сплачуємо» [1]. Наявна система оподаткування в країні є важливим фактором прийняття рішення про інвестиції в неї. Рівень процентних ставок, інфляції, зайнятості, безробіття та інші фактори ризику впливають на визначення напрямів інвестування. Належна поведінка будь-якої компанії в питаннях сплати податків є основою її корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) і створення умов для сталого розвитку регіону присутності.

Тож неабиякий інтерес має дослідження впливу стратегії трансферного ціноутворення (ТЦУ) міжнародних груп компаній на досягнення цілей сталого розвитку (ЦСР) у регіоні присутності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню ключових аспектів ТЦУ присвячені наукові праці низки вітчизняних і закордонних авторів. Бібліометричний аналіз наукових публікацій за період 1968–2019 рр. у базі даних *Scopus* показав, що найбільшу зацікавленість темою ТЦУ проявляли науковці США, Великобританії, Японії, Німеччини та Канади [2]. Вітчизняні автори А. Алексеєва, Н. Ігнатенко, В. Кругляк, Є. Курілов розглядають ТЦУ як інструмент податкового контролю. Учені Ю. Касперович, М. Музичук, О. Никифорчук, В. Сопко, Г. Уманців, О. Фоміна, А. Шаповалова, І. Шушакова зосереджують увагу на дослідженні глобальної системи ТЦУ для визначення та впровадження в Україні кращих світових практик [3–8]. Серед розглянутих авторами питань варто зазначити проблеми дотримання податкових вимог та управління, зокрема уникнення сплати податків, податкові гавані, податкове планування та переміщення прибутку, що відбуваються між транснаціональними компаніями на глобальному рівні.

Понад двох десятиліть науковці вивчали різні аспекти впливу податків та інших фінансових засобів на забезпечення стабільності на національному та міжнародному ринках [9]. Зокрема, Дж. Чой, Т. Фурусавата та Дж. Ішикава [10] аналізують практики МГК щодо маніпулювання трансфертними цінами для того, щоб використати переваги податкових різниць у різних країнах і наслідки застосування «правила витягнутої руки», коли на ринку кінцевої продукції переважає недосконала конкуренція.

У 2021 р. С. Грейл [11], визначаючи перспективи ТЦУ, зазначає, що йому «не вистачає врахування аспектів стійкості при розподілі прибутку за кордоном». Автор зауважує, що «існують дослідження, які свідчать про те, що корпоративні групи діють стабільно у своїй «рідній країні», але на зовнішніх ринках цьому приділяють мало уваги. Аспекти сталості під час транскордонного розподілу прибутку можуть стати основою для протидії цьому та вагомим внеском у цілі сталого розвитку ООН до 2030 року» [12]. Дж. Вінтерхалтер [9] вважає, що через кліматичну кризу та кризу нерівності ця прогресивна

пропозиція має світову актуальність. Дж. П. Чой, Т. Фурусавата та Дж. Ішікава дотримуються думки, що МГК, мотивовані оподаткуванням, можуть мати неефективне внутрішнє виробництво, але водночас приносить користь споживачам і підвищувати соціальний добробут [10].

Нинішня ситуація фактично є каталізатором КСВ та вимагає коригування стратегії ТЦУ як засобу фінансування урядів у регіонах присутності. Воєнна агресія РФ проти України в лютому 2022 р. різко засуджена широкою громадськістю та урядами країн світу, а реакція бізнесу мала безпрецедентний характер. Попередні дослідження теорії та практики як ТЦУ, так і КСВ і проводились без урахування подібних прецедентів.

Стратегії ТЦУ МГК мають потужний економічний потенціал для сприяння сталому розвитку та миру в регіонах присутності.

Мета статті – аналіз стратегії трансферного ціноутворення МГК щодо реалізації ними принципів КСВ, досягнення ЦСР і сприяння миру та недопущення воєнної агресії.

Матеріали та методи. Методика дослідження передбачає аналіз даних про діяльність МГК в частині стратегії ТЦУ, сприяння реалізації ЦСР, відповідності заявам щодо КСВ. Інформаційною базою статті стали наукові дослідження вітчизняних і закордонних авторів за обраною темою, матеріали офіційних сайтів і відкриті дані міжнародних організацій, річна звітність МНК тощо. Статистичні дані ОЕСР та ООН використані для аналізу впливу МГК на російську економіку та сталий розвиток.

Результати дослідження. Суспільство та світова економіка ще не оговтались від втрат, завданих пандемією. Європейська комісія визнала, що у підсумку «проблема громадського здоров'я перетворилася на найважчу економічну кризу в історії ЄС, яка має глибокі соціальні наслідки» [13]. Автори С. Кумар, Нір. Пандей та ін. [2] зауважують, що практика ТЦУ набуває специфічного характеру під час криз, зокрема через пандемію COVID-19, адже відбувається ескалація витрат й стають помітнішими обмеження внутрішнього фірмового руху. Тож МГК має переглянути політику ТЦУ.

На Порядку денному податкової політики ЄС пріоритетом визначено необхідність справедливого та ефективного оподаткування [13]. Разом з тим нова реальність – воєнний конфлікт у серці Європи – зумовлює не лише економічні втрати та ризики недоотримання прибутку МГК, а й необхідність визначити своє ставлення до трагедії українського народу та російського агресора, продемонструвати вірність ЦСР та свою КСВ. Протягом двох перших тижнів війни ринок країни-агресора залишило понад 200 іноземних компаній, що ударило по економіці окупанта [14]. За період з лютого 2022 р. російський

агресор скинув на Україну тисячі бомб і ракет, знищив або серйозно зруйнував сотні населених пунктів, позбавивши українських громадян роботи, власного житла, серед яких сотні дітей, тисячі жінок і людей похилого віку. Здебільшого українці змушені були залишити свій дім через пряму загрозу здоров'ю та життю. За цих умов тільки для оцінки економічних втрат у результаті масштабного руйнування інфраструктури на всій території України та її відновлення потрібні будуть десятиліття.

За висновками ОЕСР, війна між росією та Україною є не тільки економічним, а й значним гуманітарним потрясінням і найближчим часом призведе до істотного впливу на глобальне зростання [15]. Основою сталого розвитку є мир, тож *«без повернення до миру досягнення сталого розвитку для України, регіону та всього світу може бути відкладено на далеку перспективу»* [16]. Урядам багатьох країн доведеться переглянути й скоординувати внутрішню та зовнішньоекономічну політику, щоб пом'якшити удар від зростання цін на енергоносії, диверсифікувати джерела енергії та підвищити ефективність там, де це можливо [15]. До того ж МГК, що працювали чи продовжують працювати на українському та/або російському ринку, доведеться переглянути зовнішньоекономічну стратегію, зокрема в частині ТЦУ, та збалансувати її з власною політикою у сфері сталого розвитку.

Про багатоаспектність ТЦУ писав К. Кравенс ще у 1997 р., стверджуючи, що мотивація МГК може *«виходити за межі простого дотримання податкових норм»* [17]. Згодом С. Кумар, Нір. Пандей, В. М. Лім, А. Н. Чаттерджи та Ніт. Пандей зазначали, що *«ТЦУ також можна використовувати для зниження витрат, підвищення ефективності процесів і раціоналізації внутрішньofірмових транзакцій»* [2]. Проте сьогодні особливого значення набувають позафірмові наслідки реалізації МГК стратегії ТЦУ та їхній аналіз у контексті КСВ.

Особлива увага до МНК пояснюється тим, що вони мають кращі можливості для створення прибутку порівняно з компаніями, що працюють тільки на одному ринку, зокрема завдяки доступним ресурсам, регіонам розташування та інтернаціоналізації [8, с. 129]. Переваги розташування прямо пов'язані з можливостями доступу до оптимальних або найсприятливіших: 1) джерел ресурсів; 2) ринків праці; 3) державних політик (зокрема у податковій сфері); 4) державних послуг та інфраструктури та 5) місцевих ринків. МГК такі переваги оплачують своїми податковими платежами. Однак ТЦУ повинно не лише забезпечувати їх довгострокові вигоди [2], а й сприяти сталому розвитку відповідних регіонів.

Про загальні підходи до визначення податкової політики МГК та їхній потенціал сприяння реалізації ЦСР свідчать дані ОЕСР

про їхню діяльність за юрисдикціями [18]. Так, у 2017 р. 1228 МГК, що зареєстровані у 16 країнах світу, повідомили організацію про свою діяльність у рф. Ці МГК того року сплачували податок на прибуток до російського державного бюджету, інвестували кошти у заявлений капітал і щороку фінансували матеріальні активи у значних обсягах (табл. 1).

Таблиця 1

Показники діяльності МГК у рф, 2017 р.

Країна реєстрації материнської компанії	Показники діяльності дочірніх компаній у рф					
	Кількість CbCR	Кількість суб'єктів	Сплачений податок на прибуток	Заявлений капітал	Кількість працівників	Матеріальні активи
<i>Країни – члени ОЕСР</i>						
Австралія	12	24	11 494 380	56 391 046	1 341	197 525 705
Бельгія	18	44	5 800 000	215 000 000	5 200	645 900 000
Данія	33	80	80 316 095	459 422 156	16 245	1 334 598 743
Франція	104	395	363 195 144	4 356 323 694	201 465	8 716 245 417
Німеччина	180	511	811 573 251	8 374 678 299	118 697	13 731 181 298
Італія	54	128	92 302 062	1 476 565 318	20 290	1 715 875 741
Японія	171	526	328 887 720	3 166 809 724	41 543	5 932 207 683
Люксембург	50	116	231 270 549	4 891 497 963	37 606	1 562 623 492
Мексика	6	12	6 057 374	133 731 727	6 358	138 097 608
Іспанія	23	56	58 650 783	382 938 339	16 831	603 227 933
Швейцарія	41	107	166 186 144	2 315 832 451	50 497	5 443 764 388
США	430	1 013	1 047 159 886	15 783 842 539	191 930	19 348 451 707
<i>Країни, що не входять до ОЕСР</i>						
Бермуди	13	19	862 806 588	348 933 168	3 498	14 498 557 929
Китай	64	103	44 660 600	816 055 099	7 596	1 775 744 694
Індія	23	36	60 134 534	123 621 660	5 846	3 688 254 026
Сінгапур	6	46	75 991 380	301 772 502	22 865	1 135 558 539
Разом	1 228	3 216	4 246 486 490	43 203 415 685	747 808	80 467 814 903

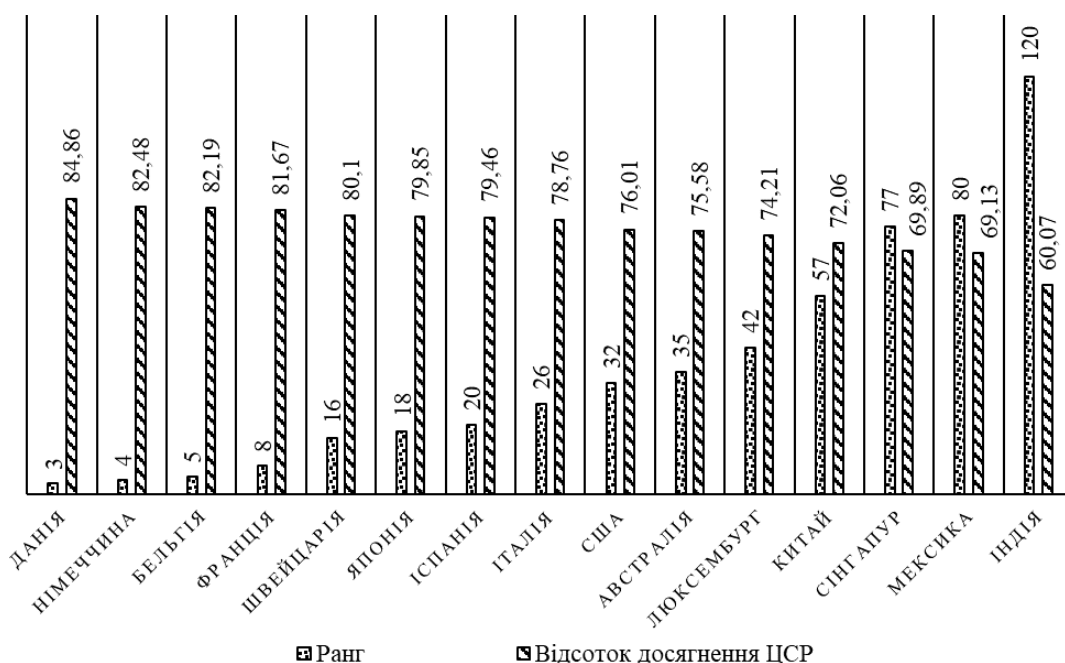
* Дані по країнах наведені у відповідних національних валютах.

** Крім грошових коштів та їхніх еквівалентів.

Джерело: складено за [18].

Як свідчать дані з таблиці, міжнародний бізнес спільними зусиллями протягом багатьох років фінансував розвиток російської економіки, що мало б сприяти її сталому розвитку. Найбільшими сукупними інвесторами були МГК США, Німеччини, Японії та Франції, зі значним відставанням п'ятірку замикає Китай.

Здебільшого материнські компанії найактивніших інвесторів рф належать до країн з високим відсотком досягнення ЦСР (рис. 1). Загалом для країн вибірки його середньозважене значення (за кількістю суб'єктів кожної країни у рф) становить 78 %. Натомість, відсоток досягнення ЦСР у росії протягом усього періоду дослідження стабільно залишався достатньо низьким (у 2021 р. – 73,79 %) [19].

Рис. 1. Показники досягнення ЦСР за країнами реєстрації материнських компаній МГК, дочірні компанії яких працювали в рф, 2021 р.

Джерело: складено за [19].

Безумовно, корпоративні політики МГК, що працюють на певному національному ринку, є не єдиними факторами сприяння сталому розвитку в регіоні їхньої присутності. Проте спроможність їхнього загального економічного, екологічного та соціального впливу прямо пропорційна розміру інвестицій і кількості залучених місцевих працівників. МГК можуть просувати глобальні цінності, реалізуючи власну політику КСВ щодо персоналу, покупців, партнерів по бізнесу та ін. Важливим є не тільки створення робочих місць (див. *табл. 1*), але й корпоративна культура, яка у повсякденній практиці здатна формувати у працівників, членів їхніх сімей та інших залучених осіб повагу до глобальних цінностей і насамперед до життя людини. Отже, МГК у регіоні присутності певною мірою є відповідальні за її наближення до ЦСР, зокрема ЦСР 16 «Мир, справедливість і сильні інституції» [20].

Країни світу мають досвід мотивації бізнесу до розв'язання економічних, екологічних і соціальних проблем на основі використання різноманітних податкових важелів як в окремій країні, регіоні, так й в глобальних масштабах. Так, у березні 2022 р. Верховна Рада України, Кабінет Міністрів і Державна податкова служба погодили законопроект щодо запровадження додаткового оподаткування в Україні компаній, що отримують дохід з території країни-агресора [21]. Достойною відповіддю цивілізованих країн на практику корпоративного колабораціонізму може стати запровадження додаткового податку

для будь-якої МГК, що продовжує працювати на території росії та фінансує реалізацію її воєнної доктрини.

З перших днів війни Рада ОЕСР засудила агресію росії проти України як явне порушення міжнародного права та серйозну загрозу міжнародному порядку та терміново переглянула свою співпрацю з росією з урахуванням потенційних економічних і соціальних наслідків (зокрема офіційно призупинено участь росії та Білорусі в органах ОЕСР, закрито офіс ОЕСР у москві, вирішено не укладати жодних нових угод про добровільні внески з рф та не відкривати будь-які нові проекти, які фінансуються шляхом її добровільних внесків) [22]. ЄС також запровадила санкції до рф через її вторгнення в Україну [23]. Відповідний комплексний пакет обмежувальних санкцій спрямований на фінансову систему, економічні та політичні заходи проти російської політичної еліти, яка відповідальна за вторгнення, і загалом має послабити економічну базу держави-агресора.

Такі заходи, на наш погляд, не тільки відповідають, але й сприяють реалізації ЦСР, оскільки формують атмосферу несприйняття війни, де б вона не відбувалась, і зумовлені прямим зв'язком між її продовженням й умовами ведення бізнесу.

Як відомо, війна, розв'язана рф на території України, має страшні негативні наслідки для людей, і навколишнього середовища. Для кожної МГК вона стала каталізатором її відданості ЦСР та принципам КСВ. Це передусім стосується тих МГК, які станом на 24 лютого 2022 р. провадили свою діяльність на території росії. Пропри реакцію окремих іноземних компаній на розв'язану рф воєнну агресію (табл. 2), їм доведеться відмовитись від заяв про свою КСВ та підтримку ЦСР.

Таблиця 2

Реакція МГК на воєнній агресії, що до її початку працювали на російському ринку (станом на 19.03.2022 р.)

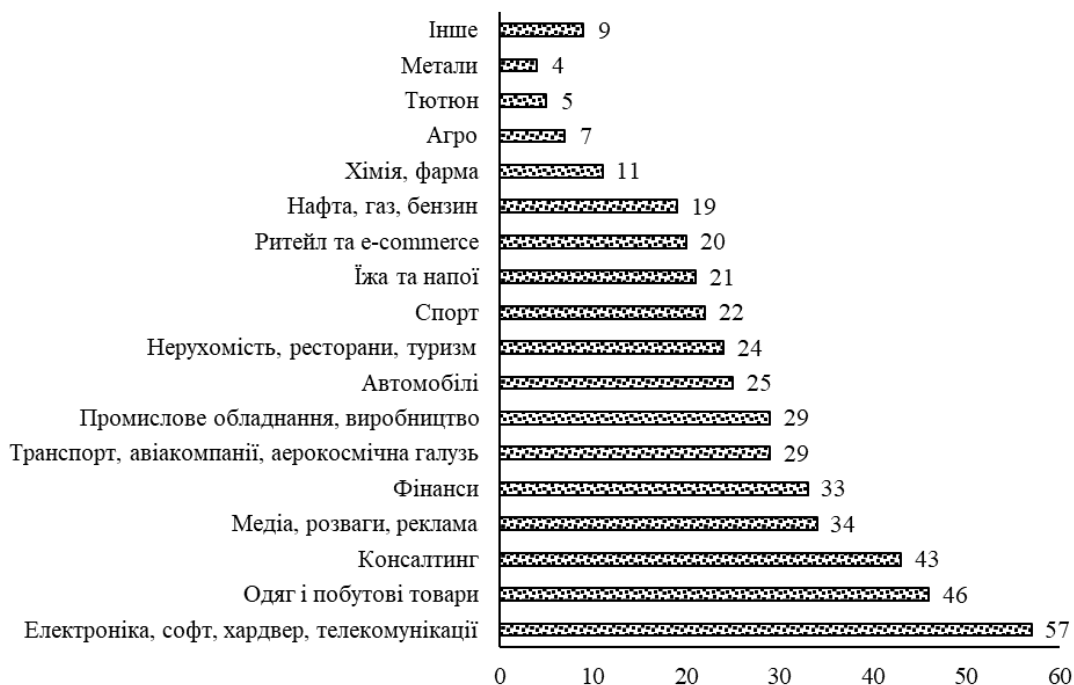
Стан компанії	Кількість	Приклади компаній
Продовжує роботу	35	<i>Asus, Baker Tilley, Metro, Leroy Merlin, Oriflame</i>
Продовжує важливі операції	3	<i>ADM, Colgate-Palmolive, Cummins</i>
Обмежує доступ рф до ринків капіталу	18	<i>Bank of China, ING Group, Rabobank, Rabobank, Intercontinental Exchange</i>
Вивезла частину співробітників з росії	1	<i>Nestle, Goldman Sachs, Pfizer, Merck & Co., Unilever, Whirlpool</i>
Призупиняє послуги для провладних структур	10	<i>Twitter, Youtube, Roku, TripAdvisor, Baker McKenzie</i>
Призупиняє певні/усі операції	43	<i>Nestle, Pfizer, Johnson & Johnson, Unilever, IBM, Intel, Coca-Cola, PepsiCo, Nokian Tyres, Amazon, McDonald's, Airbus, Boeing</i>

Стан компанії	Кількість	Приклади компаній
Призупиняє нові інвестиції	46	<i>Henkel, Procter & Gamble, Dow, Marriott, Sony, Danone, Kraft Heinz</i>
Призупиняє всі постачання	67	<i>LG Electronics, Bentley, Jaguar, Honda, Mazda, Mercedes-Benz, Nissan, Subaru, Toyota, H&M, Volkswagen, Volvo, Burberry, Lego</i>
Призупиняє діяльність	199	<i>3M, Microsoft, SAP, Ferrari, Ford, Oracle, Harley-Davidson, Hyundai BBC, Group, Renault, Adidas, Chanel, L'Oreal, Nike Inc, Amway, Panasonic, TikTok, Ikea</i>

Джерело: складено авторами за даними [24].

Компанії, що залишили російський ринок через воєнну агресію РФ, належать до різних сфер діяльності (рис. 2). Вони відрізняються за рівнем прибутковості, обсягами діяльності, необхідними для входження на ринок фінансовими інвестиціями, а також відповідними втратами, які пов'язані з виходом з ринку. Їхня діяльність мала значний вплив на економіку через постачання або переробку металів, нафти, газу, обладнання, хімічних виробів, а також забезпечення роботи підприємств у сфері транспорту, авіабудування, аерокосмічної й інших провідних

Рис. 2. Кількість компаній, що призупинили бізнес в Росії, за сферами діяльності (станом на 19.03.2022 р.)

Джерело: складено авторами за [24].

галузей, тим самим підтримуючи економічну міць держави. Низка компаній працювали на її соціальну сферу, постачаючи для населення світового рівня товари та послуги. Отже, рішення про вихід з російського ринку пов'язане з аналізом різних аспектів впливу на сталий розвиток.

Серед компаній, що залишили російський ринок, багато великих і відомих у своїх галузях. Дослідження К. Сінгх та М. Місра [25] показує, що саме відомі організації більше орієнтуються на КСВ, ніж інші.

Виправдовуючи своє рішення вести бізнес у країні-агресора, окремі МГК посилаються на необхідність захисту соціальних цінностей і пріоритети сталого розвитку. Так, керівництво компанія *Auchan Retail* посилається на те, що її російські працівники, їхні сім'ї та клієнти «не несуть особистої відповідальності за початок цієї війни», а також своє небажання «поставити їх в нестабільне становище» (адже саме за активної чи пасивної підтримки цих людей мільйони мирних українців позбавлені права на мирне життя, житло, навчання, освіту, доступ до продуктів харчування, інші життєво необхідні речі – самого права на майбутнє), і не думати про те, що майже три чверті з них «підтримують війну проти України, відчуваючи такі позитивні емоції, зокрема гордість, радість, повага, довіра та надія» (експерт Джеймстаунського фонду (*Jamestown Foundation*, США) з посиланням на результати дослідження групи незалежних російських соціологів 17 березня 2022 р.) [26, 27].

До окремої групи належать компанії, які з запізненням відреагували на воєнну агресію рф. Така поведінка свідчить про те, що їхня КСВ спрямована насамперед на зовнішні зацікавлені сторони і залежить від репутаційних ризиків [25]. Наприклад, одним з чинників, який спонукав компанії *Microsoft*, *SAP* та *IBM* припинити підтримку російських клієнтів, стало невдоволення їхніх працівників. Вони пропонують компанії не обмежуватися припиненням нових продажів і відмовою від клієнтів, які перебувають під санкціями. Працівники вимагали призупинити всі угоди у росії (зокрема щодо програмного забезпечення, яке клієнти можуть використовувати для відстеження продажів, ланцюжків постачання та робочої сили), щоб посилити економічний тиск на агресора [28].

Зрозуміло, що багатьом МГК важко погодитись на проведення «навмисного банкрутства» чи експропріацію свого майна в росії. Так, компанія *Auchan Retail*, близько 20 % бізнесу якої знаходиться в росії [29], зробила вибір на свою користь і користь країни-агресора. Своїми економічними інтересами керуються ті компанії, які повернулись в росію, прагнучи до розширення свого бізнесу через нішу, що з'явилась на російському ринку завдяки відтоку конкурентів.

МГК, що продовжують працювати у країні-агресора, віддають перевагу своїм корпоративним (економічним) інтересам і сприяють подальшому поширенню ненависті та екстремізму в регіоні. Їх можна вважати соціально безвідповідальними, що ставить під сумнів будь-які заяви про підтримку ЦСР. Попри досвід [30], такі компанії варто розглядати як *порушників соціального договору*.

Соціальна відповідальність МГК в умовах воєнної агресії має бути спрямована на найшвидше її зупинення. Проведене дослідження засвідчує, що сьогодні ціла низка МГК не зважають на мир та стабільність як ЦСР. Обрана ними стратегія суперечить глобальним цінностям, але дає змогу керуватись власними економічними інтересами й працювати в регіонах, де відбуваються збройні конфлікти, воєнні дії, гине мирне населення.

Висновки. Глобальна система оподаткування бізнесу спрямована насамперед на вирішення економічних завдань, забезпечуючи справедливий розподіл доданої вартості. Разом з тим, сьогодні вона набуває значення як система протидії будь-яким загрозам майбутньому людства та його сталому розвитку. Воєнна агресія в центрі Європи стала політичним, економічним, соціальним та екологічним викликом для цивілізації XXI ст.

За результатами проведеного дослідження можна стверджувати:

- оподаткування діяльності МГК, глобальне та регіональне погодження політики у сфері ТЦУ представляє значний інтерес як для економіки окремих держав, так і для забезпечення ефективності діяльності окремих суб'єктів міжнародного бізнесу. Разом з тим, забезпечення сталого розвитку має не менше значення і потребує адекватної загальної уваги та підтримки міждержавних і регіональних організацій, урядів держав, бізнесу та широкої громадськості. Досвід ОЕСР, ООН та Ради ЄС щодо протидії розмиванню доходів має бути використаний для протидії загрозам сталого розвитку;

- методика, яку ОЕСР застосовує для визначення прогресу щодо досягнення ЦСР 16 «Мир, справедливість і сильні інституції», не враховує реальні сучасні загрози цивілізації. Зовнішня політика рф в останні десятиліття не відповідає поняттю «помірне покращення», як це зазначено у Звіті ООН про сталий розвиток за 2021 р. Це вказує на те, що зазначена методика потребує перегляду. Своєю чергою МГК у корпоративній звітності повинні робити акцент на зусилля щодо протидії загрозам миру і воєнній безпеці;

- міжнародний бізнес, який заявляє про свою підтримку сталому розвитку та КСВ, на практиці протягом багатьох років спільними зусиллями фінансував розвиток російської економіки та посилення її військового потенціалу. Нині вихід з російського ринку для МГК пов'язаний зі значними економічними та репутаційними втратами. Отже, надалі за розширення географії економічних інтересів МГК мають використовувати нові підходи до оцінки бізнес-клімату в певній країні (регіоні) з урахуванням фактора війни й миру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. British Petroleum Corp. Our tax report, 2019. URL: <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/sustainability/group-reports/our-tax-report-2019.pdf>.
2. Kumar, S., Pandey, Neeraj, Lim, W. M., Chatterjee, A. N, Pandey, Nitesh (2021). What do we know about transfer pricing? Insights from bibliometric analysis. *Journal of Business Research*. (Vol. 134). (pp. 275-287). URL: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.05.041>.
3. Кругляк В. В., Курілов Є. А. Основні положення моніторингу контрольованих операцій як складової податкового контролю за дотриманням правил трансфертного ціноутворення в Україні. *Економічний вісник*. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2021. Вип. 7. С. 61-73. URL: <https://doi.org/10.33244/2617-5932.7.2021.61-73>.
4. Касперович Ю. В. Підвищення ефективності податкового контролю в Україні на основі реалізації міжнародних інструментів автоматичного обміну податковою інформацією: *Аналітична записка*. Опубліковано: 24.12.2019. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-12/analit-kasperovych-economics-8-2019.pdf>.
5. Korol, S., Nykyforuk, O., Pelekh, U., Barabash, N., Romashko, O. (2022). Transfer Pricing Documentation: Globalization and Regional Optimization. *Universal Journal of Accounting and Finance*. (Vol. 10(1)). (pp. 219-230). URL: <http://doi.org/10.13189/ujaf.2022.100123>.
6. Muzychuk, M., Fomina, O. (2021). CbC-Reporting in Tax Administration. URL: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021\(116\)06](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021(116)06).
7. Muzychuk, M., Fomina, O. (2021). Functions, Assets and Risk Analysis in the Preparation of Transfer Pricing Documentation, *Universal Journal of Accounting and Finance*. (Vol. 9, No. 5). (pp. 935-945). URL: <https://doi.org/10.13189/ujaf.2021.090505>.
8. Sopko V., Romashko O., Shapovalova A. (2019). Transfer pricing: a global context. *Uzhorod National University Herald. International Economic Relations And World Economy*. (Vol. 25(2)). (pp. 133-137).
9. Winterhalter, J. (2021). Sustainability in Transfer Pricing – Chance or Risk for developing countries? A review of Greil’s Sustainable Value Creation Approach. URL: <https://www.afronomicslaw.org/category/analysis/sustainability-transfer-pricing-chance-or-risk-developing-countries-review-greils>.
10. Choi, J., Furusawa, T., Ishikawa, J. (2020). Transfer pricing regulation and tax competition. *Journal of International Economics*. (Vol. 127). URL: <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2020.103367>.
11. Greil, S. (2021). Sustainable Transfer Pricing: Sustainability Factors as Missing Variables in Value Creation and Profit Allocation? *Zeitschrift für Umweltpolitik & Umweltrecht*. (Vol. 44.2021, 2). (pp.150-188).
12. Interview: Fünf Fragen an Dr. Stefan Greil. PwC in Germany. 28 Published date: Mai, 2021. URL: <https://www.pwc.de/de/newsletter/steuern-und-recht/newsletter-transfer-pricing-perspectives-dach/newsletter-transfer-pricing-perspectives-dach-50-2021/stefan-greil.html>.
13. Business Taxation for the 21st Century: Communication from the Commission to the European Parliament and the Council Empty, May 18th, 2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0251&from=EN>.
14. Мірошниченко Б., Денков Д. Бізнес на крові українців: які міжнародні компанії фінансують російську армію. *Економічна правда*, 16 березня 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/16/684019>.
15. OECD Economic Outlook, Interim Report March 2022: Economic and Social Impacts and Policy Implications of the War in Ukraine. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/4181d61b-en/index.html?itemId=/content/publication/4181d61b-en>.
16. Peace is at the heart of sustainable development. Published date: March 11th, 2022. URL: <https://www.globalreporting.org/about-gri/news-center/peace-is-at-the-heart-of-sustainable->

- development/?utm_campaign=13081249+Newsletter-March-2022&utm_medium=Engagement%20Cloud&utm_source=Global%20Reporting%20Initiative&dm_i=4J5,7SDK1,SZ X0ZW,VRMG7,1.
17. Cravens, Karen S. (1997). Examining the role of transfer pricing as a strategy for multinational firms, *International Business Review*. (Vol. 6(2)). (pp. 127-145). URL: [https://doi.org/10.1016/S0969-5931\(96\)00042-X](https://doi.org/10.1016/S0969-5931(96)00042-X).
  18. OECD (2022). «Country-by-Country Reporting: Table I – Aggregate totals by jurisdiction», OECD Tax Statistics (database) (accessed on 09 April 2022). URL: <https://doi.org/10.1787/71d6bf8b-en>.
  19. Sustainable Development Report 2021. URL: <https://dashboards.sdgindex.org>.
  20. The Decade of Action for the Sustainable Development Goals. URL: <https://dashboards.sdgindex.org/rankings>.
  21. Україна підвищить податки для компаній, що продовжують працювати в Росії, у 1,5 рази – Гетманцев. Економічна правда. Опубліковано: 27.03.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/03/27/684771>.
  22. Krieg untergräbt die Erholung der Weltwirtschaft – OECD fordert gezielte Unterstützungsmaßnahmen für die Schwächsten. Official website of OECD. Paris/Berlin, 17. März 2022. URL: <https://www.oecd.org/berlin/presse/krieg-untergraebt-die-erholung-der-weltwirtschaftoecd-fordert-gezielte-unterstuetzungsmassnahmen-fuer-die-schwaechsten.htm>.
  23. Санкції, запроваджені ЄС щодо Російської Федерації через її вторгнення в Україну. Офіційний сайт Європейської комісії. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-solidarity-ukraine/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_uk.
  24. Який міжнародний бізнес залишився у Росії попри військову агресію. URL: <https://biz.liga.net/ua/ekonomika/all/article/ne-tolko-nestle-kakoy-mejdunarodnyy-biznes-ostalsya-v-rf-vopreki-voennoy-agressii>.
  25. Singh, K., Misra, M. (2021). Linking Corporate Social Responsibility (CSR) and URL: <https://doi.org/10.1016/j.iemeen.2020.100139>.
  26. Position of Auchan Retail on the pursuit of its activities in Ukraine and Russia. March 27th, 2022. URL: https://www.auchan-retail.com/wp-content/uploads/2022/03/2022_03_27-memo-de-position-Ukraine_Russie_UK.pdf.
  27. Незалежні соціологи: 71% росіян відчуває гордість через війну з Україною. Опубліковано: 17 березня 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sotsiology-rosiyany-viyna-gordist/31757775.html>.
  28. Бунт у Microsoft. Співробітники корпорації відреагували на рішення керівництва продовжувати роботу в Росії — Reuters. Опубліковано: 1 квітня 2022. URL: <https://techno.nv.ua/ukr/it-industry/microsoft-ne-hoche-yti-z-rosiji-ale-spivrobotniki-kompaniji-proti-jiji-politiki-50230137.html>.
  29. 2020 Auchan Retail Corporate Presentation. Офіційний сайт Auchan Retail. URL: <https://www.auchan-retail.com/wp-content/uploads/2019/05/Presentation-institutionnelle-Auchan-Retail-EN-mars-2021.pdf> [in English].
  30. He, H., Kim, S., Gustafsson A. (2021). What can we learn from #StopHateForProfit boycott regarding corporate social irresponsibility and corporate social responsibility? *Journal of Business Research*. (Vol. 131). (pp. 217-226). URL: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.03.058>.

REFERENCES

1. British Petroleum Corp. Our tax report, 2019. <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/sustainability/group-reports/our-tax-report-2019.pdf> [in English].
2. Kumar, S., Pandey, Neeraj, Lim, W. M., Chatterjee, A. N., & Pandey, Nitesh. (2021). What do we know about transfer pricing? Insights from bibliometric analysis. *Journal of Business Research*. (Vol. 134). (pp. 275-287). <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.05.041> [in English].
3. Krugljak, V. V., & Kurilov, Je. A. (2021). Osnovni polozhennja monitoryngu kontrol'ovanyh operacij jak skladovoi' podatkovogo kontrolju za dotrymannjam

- pravyl transfertnogo cinoutvorennya v Ukraïni [The main provisions of the monitoring of controlled transactions as a component of tax control over compliance with the rules of transfer pricing in Ukraine]. *Ekonomichnyj visnyk. Serija: finansy, oblik, opodatkovannja – Economic Bulletin. Series: finance, accounting, taxation*, (Vol. 7), (pp. 61-73). <https://doi.org/10.33244/2617-5932.7.2021.61-73> [in Ukrainian].
4. Kasperovych, Ju. V. Pidvyshhennja efektyvnosti podatkovogo kontrolju v Ukraïni na osnovi realizacii' mizhnarodnyh instrumentiv avtomatycznogo obminu podatkovuju informacijeju [Improving the effectiveness of tax control in Ukraine through the implementation of international instruments for automatic exchange of tax information]. *Analitychna zapyska. Opublikovano: 24.12.2019 – Analytical note. Published: 24.12.2019*. <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-12/analit-kasperovych-economics-8-2019.pdf> [in Ukrainian].
  5. Korol, S., Nykyforuk, O., Pelekh, U., Barabash, N., Romashko, O. (2022). Transfer Pricing Documentation: Globalization and Regional Optimization. *Universal Journal of Accounting and Finance*, (Vol. 10(1)). (pp. 219-230). <http://doi.org/10.13189/ujaf.2022.100123> [in English].
  6. Muzychuk, M., & Fomina, O. (2021). CbC-Reporting in Tax Administration. [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021\(116\)06](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021(116)06) [in English].
  7. Muzychuk, M., & Fomina, O. (2021). Functions, Assets and Risk Analysis in the Preparation of Transfer Pricing Documentation, *Universal Journal of Accounting and Finance*. (Vol. 9), 5, pp. 935-945. <https://doi.org/10.13189/ujaf.2021.090505> [in English].
  8. Sopko V., Romashko O., & Shapovalova A. (2019). Transfer pricing: a global context. *Uzhorod National University Herald. International Economic Relations And World Economy*, (Vol. 25(2)), (pp. 133-137) [in English].
  9. Winterhalter, J. (2021). Sustainability in Transfer Pricing – Chance or Risk for developing countries? A review of Greil's Sustainable Value Creation Approach. <https://www.afronomicslaw.org/category/analysis/sustainability-transfer-pricing-chance-or-risk-developing-countries-review-greils> [in English].
  10. Choi, J., Furusawa, T., & Ishikawa, J. (2020). Transfer pricing regulation and tax competition. *Journal of International Economics*, (Vol. 127). <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2020.103367> [in English].
  11. Greil, S. (2021). Sustainable Transfer Pricing: Sustainability Factors as Missing Variables in Value Creation and Profit Allocation? *Zeitschrift für Umweltpolitik & Umweltrecht*. (Vol. 44.2021, 2), (pp. 150-188) [in English].
  12. Interview: Fünf Fragen an Dr. Stefan Greil. PwC in Germany. 28 Published date: Mai, 2021. <https://www.pwc.de/de/newsletter/steuern-und-recht/newsletter-transfer-pricing-perspectives-dach/newsletter-transfer-pricing-perspectives-dach-50-2021/stefan-greil.html> [in German].
  13. Business Taxation for the 21st Century: Communication from the Commission to the European Parliament and the Council Empty, May 18th, 2021. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0251&from=EN> [in English].
  14. Miroshnychenko, B., & Djenkov, D. (2022). Biznes na krovi ukrai'nciv: jaki mizhnarodni kompanii' finansujut' rosijs'ku armiju [Business on the blood of Ukrainians: which international companies finance the Russian army]. *Ekonomichna pravda – Economic truth*, 16 bereznja. <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/16/684019/> [in Ukrainian].
  15. OECD Economic Outlook, Interim Report March 2022: Economic and Social Impacts and Policy Implications of the War in Ukraine. <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/4181d61b-en/index.html?itemId=/content/publication/4181d61b-en> [in English].
  16. Peace is at the heart of sustainable development. Published date: March 11th, 2022. https://www.globalreporting.org/about-gri/news-center/peace-is-at-the-heart-of-sustainable-development/?utm_campaign=13081249_Newsletter-March-2022&utm_medium=Engagement%20Cloud&utm_source=Global%20Reporting%20Initiative&dm_i=4J5,7SDK1,SZX0ZW,VRMG7,1 [in English].

17. Cravens, Karen S. (1997). Examining the role of transfer pricing as a strategy for multinational firms. *International Business Review*, (Vol. 6(2), (pp. 127-145). [https://doi.org/10.1016/S0969-5931\(96\)00042-X](https://doi.org/10.1016/S0969-5931(96)00042-X) [in English].
18. OECD (2022). «Country-by-Country Reporting: Table I – Aggregate totals by jurisdiction». OECD Tax Statistics (database) (accessed on 09 April 2022). <https://doi.org/10.1787/71d6bf8b-en> [in English].
19. Sustainable Development Report 2021. URL: <https://dashboards.sdgindex.org>.
20. The Decade of Action for the Sustainable Development Goals. <https://dashboards.sdgindex.org/rankings> [in English].
21. Ukraïna pidvyshhyt' podatky dlja kompanij, shho prodovzhujut' pracjuvaty v Rosii', u 1,5 razy – Getmancev [Ukraine will increase taxes for companies that continue to operate in Russia, in 1.5 times – Hetmantsev]. *Ekonomichna pravda*. Opublikovano: 27.03.2022 – *Economic truth*. Published: 27.03.2022. <https://www.epravda.com.ua/news/2022/03/27/684771/> [in Ukrainian].
22. Krieg untergräbt die Erholung der Weltwirtschaft – OECD fordert gezielte Unterstützungsmaßnahmen für die Schwächsten. Official website of OECD. Paris/Berlin, 17. März 2022. <https://www.oecd.org/berlin/presse/krieg-untergraebt-die-erholung-der-weltwirtschaftoecd-fordert-gezielte-unterstuetzungsmassnahmen-fuer-die-schwaechsten.htm> [in English].
23. Sankcii', zaprovadzeni JeS shhodo Rosijs'koi' Federacii' cherez i'i' vtorgnennja v Ukraïnu. Oficijnyj sajт Jevropejs'koi' komisii' [Sanctions imposed by the EU on the Russian Federation because of its invasion of Ukraine. Official site of the European Commission]. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-solidarity-ukraine/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_uk [in English].
24. *Jakyj mizhnarodnyj biznes zalyshyvsja u Rosii' popry vijs'kovu agresiju [What international business remained in Russia despite military aggression]* <https://biz.liga.net/ua/ekonomika/all/article/ne-tolko-nestle-kakoy-mejdunarodnyy-biznes-ostalsya-v-rf-vopreki-voennoy-agressii> [in Ukrainian].
25. Singh, K., Misra, M. (2021). Linking Corporate Social Responsibility (CSR) and Organizational Performance: the moderating effect of corporate reputation. *European Research on Management and Business Economics*. (Vol. 27(1). <https://doi.org/10.1016/j.iedeen.2020.100139> [in English].
26. Position of Auchan Retail on the pursuit of its activities in Ukraine and Russia. March 27th, 2022. https://www.auchan-retail.com/wp-content/uploads/2022/03/2022_03_27-memo-de-position-Ukraine_Russie_UK.pdf [in English].
27. Nezalezni sociology: 71% rosijan vidchuvaje gordist' cherez vijnu z Ukraïnoju. Opublikovano: 17 bereznja 2022 [Independent sociologists: 71% of Russians are proud of the war with Ukraine. Published: March 17, 2022] <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sotsiology-rosiyany-viyna-gordist/31757775.html> [in Ukrainian].
28. Bunt u Microsoft. Spivrobotnyky korporacii' vidreaguvaly na rishennja kerivnyctva prodovzhuvaty robotu v Rosii' – Reuters. Opublikovano: 1 kvitnja 2022. [Revolt at Microsoft. Employees of the corporation reacted to the decision of management to continue working in Russia – Reuters. Published: April 1, 2022]. <https://techno.nv.ua/ukr/it-industry/microsoft-ne-hoche-yti-z-rosiji-ale-spivrobotniki-kompaniji-proti-jiji-politiki-50230137.html> [in Ukrainian].
29. 2020 Auchan Retail Corporate Presentation. Офіційний сайт Auchan Retail. <https://www.auchan-retail.com/wp-content/uploads/2019/05/Presentation-institutionnelle-Auchan-Retail-EN-mars-2021.pdf> [in English].
30. He, H., Kim, S., & Gustafsson A. (2021). What can we learn from #StopHateForProfit boycott regarding corporate social irresponsibility and corporate social responsibility? *Journal of Business Research*. (Vol. 131). (pp. 217-226). <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.03.058> [in English].

Надійшла до редакції 25.04.2022.

Прийнято до друку 23.05.2022.

Публікація онлайн 24.06.2022.